

О.В. Довгаль, канд. екон. наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВПЛИВУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ

В статті обґрунтовано, що ресурсний потенціал, а саме – його структура, розмір, якісні характеристики складових, рівень освоєності, ступінь відтворення тощо, визначає поточний стан та перспективи розвитку сільських територій регіону. Традиційний підхід полягає в тому, що сільські території регіону розглядаються виключно, як ресурсна база сільськогосподарського виробництва.

Дослідження показали, що в умовах громадянського суспільства та верховенства права, природно-ресурсний потенціал сільських територій регіону перетворюється на цінність в собі. Для сталого розвитку сільських територій дуже важливим є гармонійне поєднання складових їх ресурсного потенціалу.

Механізм впливу ресурсного потенціалу на розвиток сільських територій регіону побудований за аналогією із класичним механізмом у якому імпульс (спонукальний мотив) запускає рух агрегату через серію передавальних пристроїв, що в кінцевому результаті, зумовлює розвиток сільської території регіону.

Ключові слова: механізм розвитку, концептуальні засади, сільські території, регіональний розвиток, прогнозування, ресурсний потенціал.

Постановка проблеми. Ресурсний потенціал сільських територій являє собою джерело і засіб їх відтворення, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки їх розвитку. Його можна оцінити шляхом комплексного аналізу сукупності ресурсів – внутрішніх складових потенціалу. Сільські території України, на яких проживає третина населення країни та відбувається найважливіший етап аграрного виробництва – продукування сільськогосподарської сировини, здійснюють непересічний вклад у розвиток національної економіки. Ресурсний

потенціал залежить від наявності виробничих ресурсів, їх якості, стану, структури, поєднання й умов використання. У випадку ресурсного потенціалу ресурси відображають витратну сторону процесу виробництва, його вихідні передумови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань теоретико-методологічних підходів дослідження сільських територій в присвячено праці таких закордонних та вітчизняних вчених, як М. Аптекарь, А.Ужва, І. Бланк, Р. Брелі, В. Дорофієнко, М. Корецький, В.Лагодієнко, О.Павлов, А. Пересада, О. Поважний, А. Раппапорт, А. Ужва, В. Федоренко, У. Шарп. Однак деякі питання щодо концептуальних засад особливостей впливу ресурсного потенціалу на розвиток сільських територій регіону залишаються недостатньо висвітленими та потребують комплексного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є дослідження особливостей сучасних концептуальних підходів дослідження засад особливостей впливу ресурсного потенціалу на розвиток сільських територій регіону. У межах досягнення мети виокремлено наступні завдання: дослідити функціональну спрямованість ресурсного потенціалу сільських територій регіону за традиційного (доходоцентристського) підходу; дослідити функціональну спрямованість ресурсного потенціалу сільських територій регіону на основі концепції сталого розвитку; скласти картограму функціональної спрямованості ресурсного потенціалу сільських територій регіону на основі концепції сталого розвитку; обґрунтувати механізм впливу ресурсного потенціалу на сталий розвиток сільських територій регіону.

Виклад основного матеріалу досліджень. Ресурсний потенціал, а саме – його структура, розмір, якісні характеристики складових, рівень освоєності, ступінь відтворення тощо, визначає поточний стан та перспективи розвитку сільських територій регіону. Традиційний або доходоцентристський підхід полягає в тому, що сільські території регіону розглядаються виключно, як ресурсна база сільськогосподарського виробництва (рис. 1).

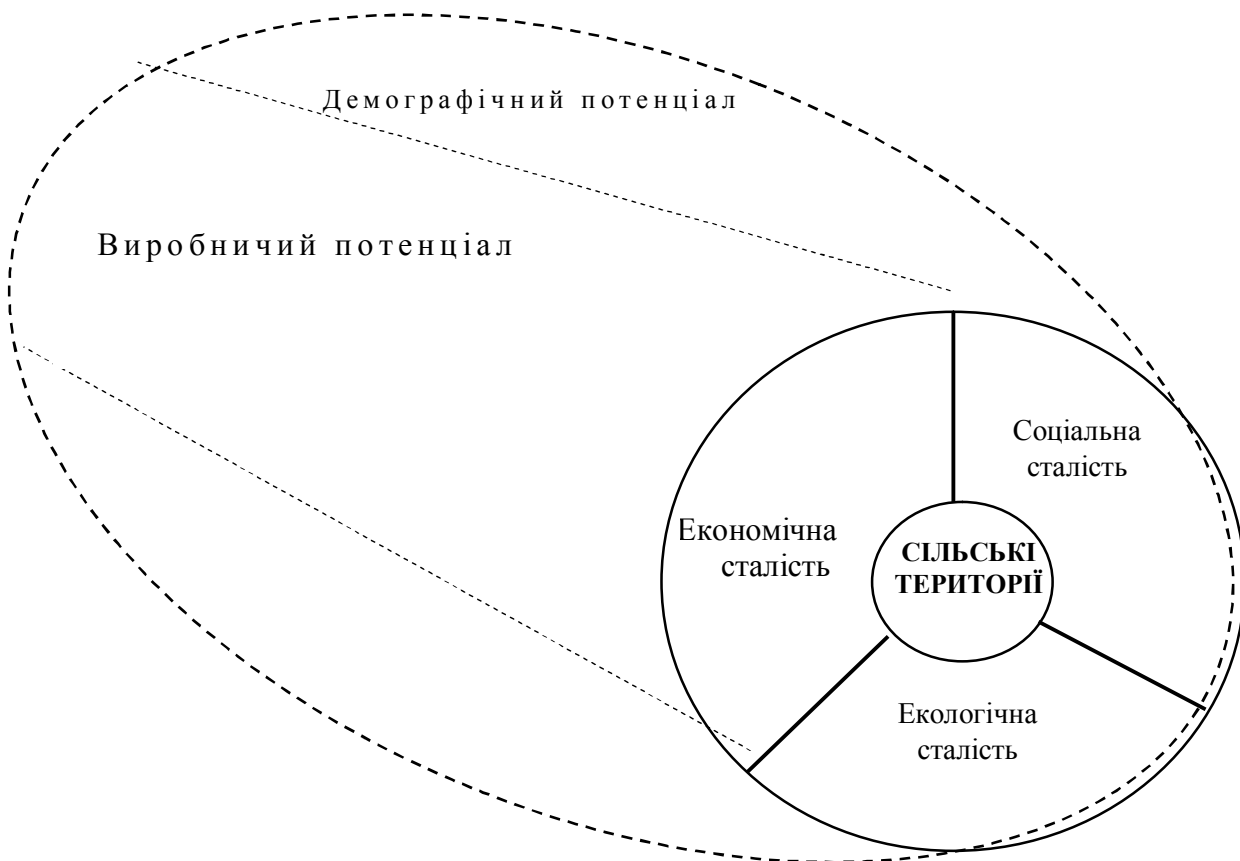

Рис. 1. Функціональна спрямованість ресурсного потенціалу сільських територій регіону за традиційного (доходоцентристського) підходу*

*власна розробка автора

Такий підхід обумовлений радянськими історичними традиціями - українське село примусово зобов'язали створити матеріальну базу для індустріальної революції та покривати більшу частину продовольчих потреб колишнього СРСР. Підтримання значної частки сільського населення у загальній структурі українського населення за допомогою дискримінаційної паспортної системи свідчило про те, що радянське керівництво не поспішало механізовувати, а тим більше автоматизувати сільськогосподарські виробничі процеси, маючи у розпорядження чисельну та майже безкоштовну живу працю. Не зважаючи на деяке покращення, такий підхід домінував аж до самого розпаду СРСР. Про що свідчить тогочасна довідкова література по плануванню, організації та управлінню сільськогосподарським виробництвом у якій велика частина відведена нормуванню ручних робіт [1,2]. Низька продуктивність праці

компенсувалася відносно невисокою вартістю матеріальних ресурсів, в першу чергу енергоносіїв. Однак це призвело до безгосподарності та нераціонального їх використання, перешкоджало впровадженню ресурсоощадних технологій, породжувало приховане безробіття, потребувало усе більшої кількості ресурсів для виробництва, яке збільшувалося переважно в екстенсивний спосіб. Надмірна розораність ґрунтів сільськогосподарського призначення стала головною причиною їх водної та вітрової ерозії, і втрати родючості – мільйони тонн самих продуктивних верхніх шарів ґрунту щороку змивалися в ставки, річки, водосховища, замулюючи і знищуючи останні. Зрозуміло, що за такого підходу головною компонентою виробничого потенціалу сільських територій розглядався і, в багатьох випадках, продовжує розглядатися виробничий потенціал. Природно-ресурсному та демографічному потенціалам відводиться роль допоміжних, а туристично-рекреаційний потенціал за такого підходу взагалі не представляв цінності [3,4].

Однак, такий підхід міг існувати лише в рамках командно-адміністративної економіки та тоталітарної політичної системи. Штучний, неприродний характер даної організації функціонування сільських територій був далекий від принципів сталого розвитку. Це підтверджується тим фактом, що в умовах ринкової економіки даний підхід не працює. По-перше, в умовах свободи вибору діяльності та пересування ніхто не може заборонити селянам змінювати місце проживання та роботи. Враховуючи, що як в минулому, так і дотепер соціальна сфера села фінансується за залишковим принципом, селяни виїжджають в місто, де рівень побутового комфорту та розвиток культурної сфери на кілька порядків вищі, так само як і на порядок вищий рівень заробітних плат. По-друге, в умовах громадянського суспільства та верховенства права, природно-ресурсний потенціал сільських територій регіону перетворюється на цінність в собі. Отже, для сталого розвитку сільських територій дуже важливим є гармонійне поєднання складових їх ресурсного потенціалу (рис. 2).

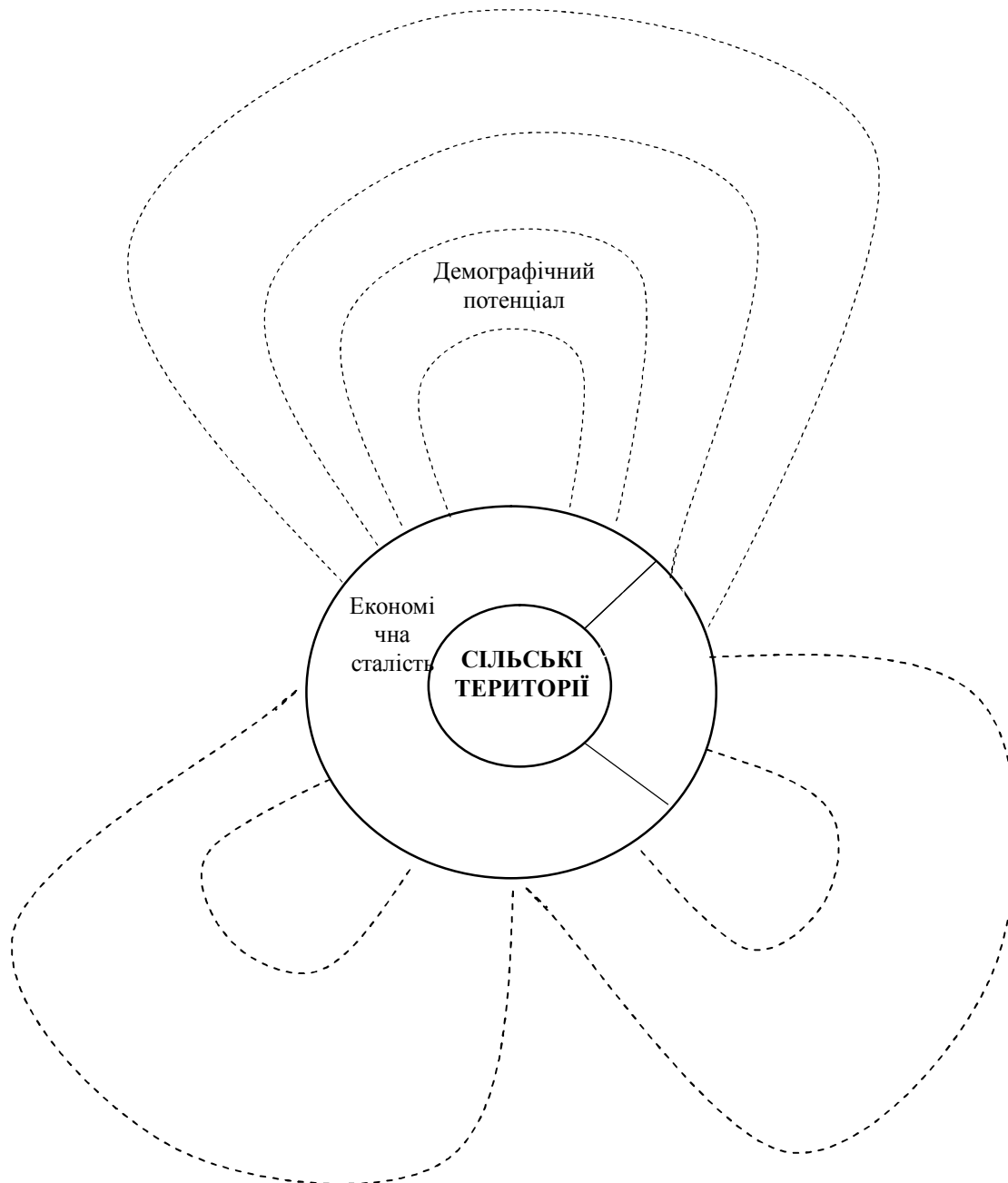

Рис. 2. Функціональна спрямованість ресурсного потенціалу сільських територій регіону на основі концепції сталого розвитку*

*власна розробка автора

Розвинуте демократичне суспільство не може дозволити хижацького використання природних ресурсів сільськогосподарськими виробниками та не погоджується з їх претензією щодо монопольного володіння ними [5,6]. Експлуатація долин природних та штучних водойм, пагорбів, схилів повинна відповідати нормам земельного законодавства. Зокрема, вони не можуть бути самовільно захоплені, приватизовані, розорані та використовуватися для рільництва. Доступ до таких територій повинні

мати усі громадяни країни. Тому вони можуть розглядатися виключно як природоохоронні об’єкти. Це означає, що їхнє цільове використання – громадські пасовища, туристично-рекреаційні зони, муніципальні парки, сади тощо.

Зважаючи на те, що для економіки сільських територій більшості регіонів домінуючим видом господарської діяльності поки що є сільськогосподарське виробництво, диверсифікація повинна бути виваженою та розрахованою на тривалий період. Розвиток підсобних промислів, ремесел, екогосподарства, ранчо, «зелений туризм», рибальство та мисливство є перспективними напрямками. Зокрема, на це вказує картограма функціональної спрямованості ресурсного потенціалу сільських територій регіону на основі концепції сталого розвитку (рис. 3) – лише достатній рівень відтворення природно-ресурсного та туристично-рекреаційного потенціали спроможний забезпечити гармонійне поєднання трьох складових сталого розвитку сільських територій.

Однак перехід повинен бути достатнім для того, щоб відбулася трансформація суспільної свідомості – проблеми екології та збереження навколишнього природного середовища, громадська нетерпимість до порушення екологічного та земельного законодавства тощо, мають набути суспільної важливості, яка не поступається проблемам зростання споживчих цін та комунальних тарифів, використання бюджетних коштів, ефективність роботи правоохоронних органів і т.д.

Частота потенціалу: а) природно-ресурсний – 3; б) демографічний – 1; в) туристично-рекреаційний – 3; д) виробничий – 1.

Враховуючи все сказане, механізм впливу ресурсного потенціалу на сталий розвиток сільських територій регіону може мати наступний вигляд - рис. 4.

Висновки. Узагальнюючи підходи вітчизняних дослідників та враховуючи наше бачення окремих аспектів формування, використання та відтворення, ресурсний потенціалу сільських територій – це фактичний та потенційний набір ресурсів природного, демографічного, туристично-рекреаційного і виробничого характеру, яким володіють і/або користуються спільноти, що проживають на сільських територіях країни й окремих її регіонів.

		СОЦІАЛЬНА СТАЛІСТЬ				ЕКОЛОГІЧНА СТАЛІСТЬ			
		Природно-ресурсний потенціал	Демографічний потенціал	Туристично-рекреаційний потенціал	Виробничий потенціал	Природно-ресурсний потенціал	Демографічний потенціал	Туристично-рекреаційний потенціал	Виробничий потенціал
ЕКОНОМІЧНА СТАЛІСТЬ	Природно-ресурсний потенціал	+				+			
	Демографічний потенціал		+						
	Туристично-рекреаційний потенціал			+				+	
	Виробничий потенціал				+				
СОЦІАЛЬНА СТАЛІСТЬ	Природно-ресурсний потенціал					+			
	Демографічний потенціал								
	Туристично-рекреаційний потенціал							+	
	Виробничий потенціал								

Рис. 3. Картограма функціональної спрямованості ресурсного потенціалу сільських територій регіону на основі концепції сталого розвитку*

*власна розробка автора

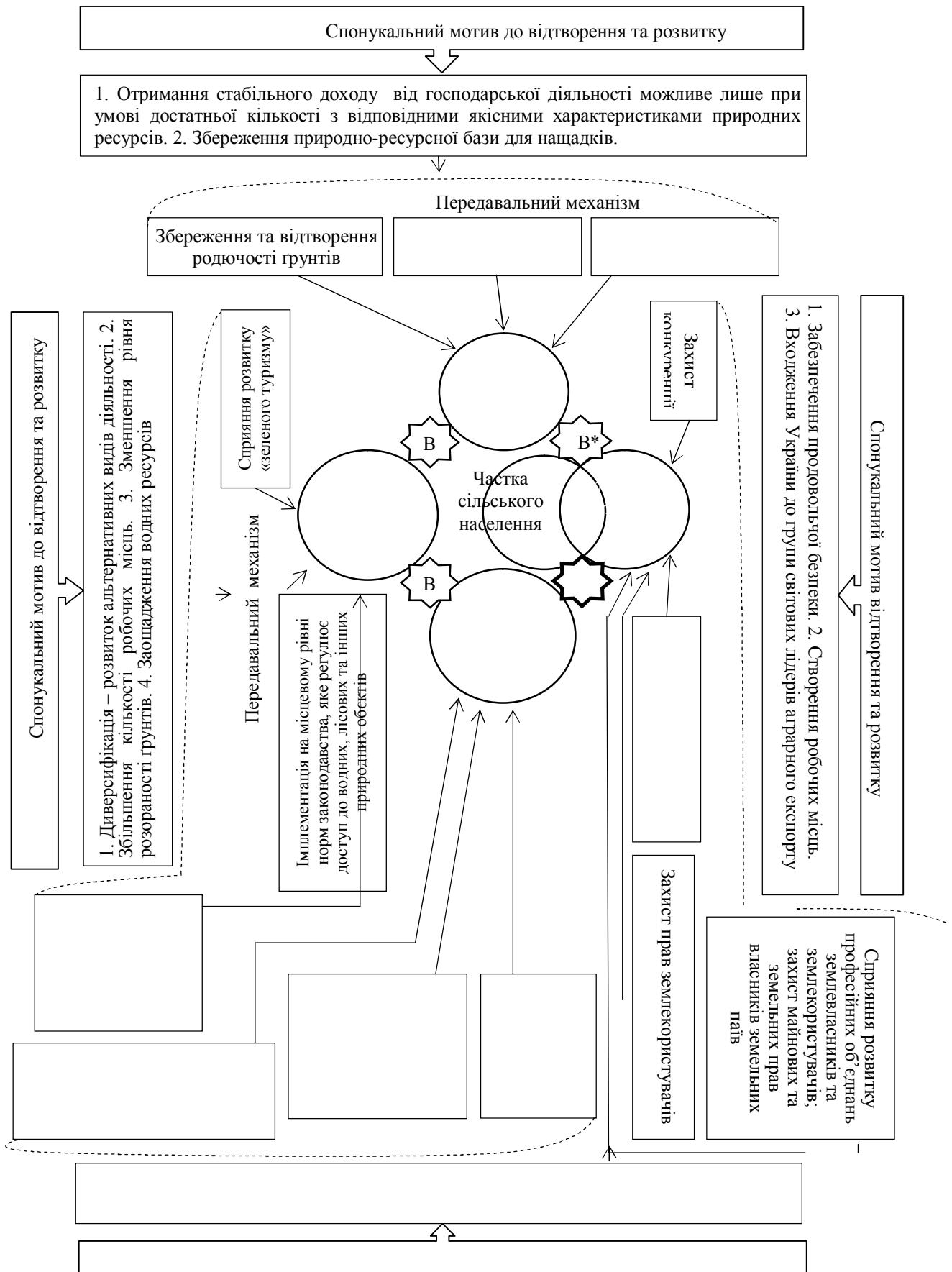

Рис. 4. Механізм впливу ресурсного потенціалу на сталий розвиток сільських територій регіону (розробка автора)

Ресурсний потенціал, а саме – його структура, розмір, якісні характеристики складових, рівень освоєності, ступінь відтворення тощо, визначає поточний стан та перспективи розвитку сільських територій регіону. Традиційний або дохідноцентристський підхід полягає в тому, що сільські території регіону розглядаються виключно, як ресурсна база сільськогосподарського виробництва.

В умовах громадянського суспільства та верховенства права, природно-ресурсний потенціал сільських територій регіону перетворюється на цінність в собі. Отже, для сталого розвитку сільських територій дуже важливим є гармонійне поєднання складових їх ресурсного потенціалу.

Механізм впливу ресурсного потенціалу на розвиток сільських територій регіону побудований за аналогією із класичним механізмом у якому імпульс (спонукальний мотив) запускає рух агрегату через серію передавальних пристроїв, що в, кінцевому результаті, зумовлює наслідок – рух усієї системи. Під якою, в нашому випадку, ми розуміємо розвиток сільської території регіону.

Бібліографічний список.

1. Довідник по плануванню сільськогосподарського виробництва; упорядник і керівник авторського колективу І.О. Никифрук. – К.: Урожай, 1980. – 360 с.
2. Справочник экономиста - аграрника; под редакцией Н.П. Кононенко, Н.Я. Кушвида. – К.: Урожай, 1991. – 520 с.
3. Лагодієнко В.В., Довгаль О.В. Чинники економічного зростання регіонів в умовах диспропорційності. «Актуальні проблеми інноваційної економіки» науковий журнал. – № 3. – 2018. – С. 15-21.
4. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Лагодієнко Н.В. Вплив сукупних витрат на обсяги національного виробництва // Економічний часопис – XXI. – 2018. – № 172(7-8). – С. 44-50.
5. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В. Агроінфляція та індекс споживчих цін на продовольчі товари: порівняльний аналіз “Україна – ЄС” // Економіка України. – 1 (674). – 2018. – С. 28-40.
6. Ужва А.М. Кластеризація як ефективний інструмент управління розвитком регіонального аграрного бізнесу // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2016. – Випуск 19. – Ч. 2. – С. 110-113.

Довгаль А.В. Концептуальные основы особенности влияния ресурсного потенциала на развитие сельских территорий региона.

В статье обосновано, что ресурсный потенциал, а именно - его структура, размер, качественные характеристики составляющих, уровень освоенности, степень воспроизведения и т.д., определяет текущее состояние и перспективы развития сельских территорий региона. Традиционный подход заключается в том, что сельские территории региона рассматриваются исключительно как ресурсная база сельскохозяйственного производства.

Исследования показали, что в условиях гражданского общества и верховенства права, природно-ресурсный потенциал сельских территорий региона превращается в ценность в себе. Для устойчивого развития сельских территорий очень важно гармоничное сочетание составляющих их ресурсного потенциала.

Механизм влияния ресурсного потенциала на развитие сельских территорий региона построен по аналогии с классическим механизмом, в котором импульс (побудительный мотив) запускает движение агрегата через серию передающих устройств, в конечном итоге, обуславливает развитие сельской территории региона.

Ключевые слова: механизм развития, концептуальные основы, сельские территории, региональное развитие, прогнозирование, ресурсный потенциал.

Dovgal O.V. Conceptual bases of the peculiarities of the influence of the resource potential on the development of rural areas of the region.

The article substantiates that the resource potential, namely, its structure, size, qualitative characteristics of the components, level of development, degree of reproduction, etc., determines the current state and development prospects of rural areas of the region. The traditional approach is that the rural areas of the region are considered solely as a resource base for agricultural production.

Studies have shown that in terms of civil society and the rule of law, the natural resource potential of the rural areas of the region turns into value in itself. For the sustainable development of rural areas, a harmonious combination of their resource potential is very important.

The mechanism of the impact of the resource potential on the development of rural areas of the region is built by analogy with the classical mechanism in which the impulse (motive) triggers the movement of the unit through a series of transmitting devices, ultimately causing the development of the rural territory of the region.

Keywords: development mechanism, conceptual framework, rural territories, regional development, forecasting, resource potential.